

ΠΡΟΤΥΠΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Τοῦ κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΛΥΜΠΕΡΗ

Ἀναπληρωτοῦ Ἐπιθεωρητοῦ

Α' Ἐννοια καὶ ἀξία τούτων

Εἰς τὴν χώραν μας λειτουργοῦν Πρωτοτυπα Δημοτικά Σχολεῖα, δυνάμει τῶν ὑπ' ἀριθ. 97431 καὶ 132599 τοῦ 1951 ἐγκυκλίων τοῦ Σ) τοῦ Ἐπουργείου Ἑθνευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ μερίμνη τῶν κ.κ. Ἐπιθεωρητῶν καὶ Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν. Τὰ ἐν λόγῳ σχολεῖα χρησιμεύουν ὡς κέντρα δοκιμαστικῆς ἐφαρμογῆς τῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων ἐργασίας. Εἰς τὰς τάξεις αὐτῶν φοιτοῦν τριάκοντα περίπου μαθηταὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων (ἀποκλείονται οἱ ἀνωμαλοὶ) ἐπιλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν σχολείων, ἵ-

να προέρχονται ἀπὸ οἰκογενείας διαφόρων κοινωνικῶν στρωμάτων.

Εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα ἐργάζονται κατὰ προτίμησιν μετεκπαιδευθέντες ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδάσκαλοι, οἵτινες θεωροῦνται ὡς φορεῖς τῶν νεωτέρων παιδολογικῶν ἀντιλήψεων, ἐξαιρέσει ἐνίων ἐξ αὐτῶν, ἀπασχολουμένων, δυστυχῶς, εἰς τὰ γραφεῖα τῶν Ἐπιθεωρητῶν, καὶ οἱ ἱκανώτεροι ἐκ τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐκάστης ἐκπαιδευτικῆς περιφερείας. Οὗτοι, καθοδηγούμενοι παρὰ τῶν Ἐπιθεωρητῶν καὶ συνεργαζόμενοι ἐν ἀγαστῇ πρὸς ἀλλήλους συμπνοία, προσπαθοῦν νὰ προσαρμόσουν τὰ ποικίλα παιδευτικὰ μέσα εἰς τὴν φύσιν τοῦ Ἑλληνόπαιδος καὶ

πνευματικόν του χωνευτήριον εἰς ἀπρητισμένην φιλοσοφικὴν θεωρίαν καὶ ἐβουλήθη δι' αὐτῆς νὰ ἀναμορφώσῃ καὶ ἀνακαινίσῃ τὴν ἐποχὴν του.

Διὰ τῶν θεωριῶν του ἐκήρυξεν ὡς κριτὴν δικαιοτάτον καὶ πηγὴν τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου κόσμου τὸν Παντοκράτορα Θεόν. Προσέδωκε χαρὰν καὶ ἐλπίδα εἰς τὴν ζωὴν, διὰ τῆς ἀθανασίας καὶ ἐχάρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αἰσιοδοξίαν.

Διὰ τῆς διδασκαλίας του κατέσειε τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς καὶ διὰ τοῦ λαμπροτάτου παραδείγματός του κατεγοήτευε τὰ πλήθη.

Ἐδίδασκε τὸν αὐτοέλεγχον, «πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτέλεσθι;», (28) ἀνεμόχλευε καὶ ἀφύπνιζε τὰς συνειδήσεις, «πάντων δέ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν», (29) ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν παθῶν καὶ τὴν νάρκην τῆς ἀδρανείας.

Ἐπεδίωκε νὰ ἐνθρονίσῃ τὴν δικαιοσύνην εἰς τὴν κοινωνίαν, διὰ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας ὑπὸ τῶν ἀρίστων καὶ τὴν σωφροσύνην εἰς τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς, διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ ἀσκήσεως σώματος καὶ ψυχῆς πρὸς ἑναρμόνισίν των.

Εἰς τὴν σκληράν, τὴν αἰωνίαν καὶ τραγικὴν πάλην τοῦ ἀνθρώπου, μετὰ τῆς ἐνοικούσης εἰς αὐτὸν ἀμαρτίας, «λυγρὰ γὰρ συνοπαδὸς Ἔρις», (30) διείδεν, πρὶν καταυγᾶσθαι τὸ ἀφθόνως ἐκ τῆς Γαλιλαίας ἐκχυθὲν Θεῖον Φῶς, ὅτι δοκιμάζεται καὶ ἀγωνίζεται ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸν στέφανον τῆς νίκης, διὰ τὴν εὐδαιμονίαν.

«Ἦν δ' ἀπολείψας σῶμα εἰς αἰθέρ' ἐλεύθερον ἔλθης, ἔσσεαι ἀθάνατος, Θεὸς ἀμβροτος, οὐκέτι θνητός», (31)

ΑΡ. ΜΠΟΥΡΝΑΚΑΣ

28. Χρυσᾷ Ἐπὶ Πυθαγόρου: Πάπυρος στ. 42.

29. Χρυσᾷ Ἐπὶ Πυθαγόρου: Πάπυρος στ. 12.

30. Χρυσᾷ Ἐπὶ Πυθαγόρου: Πάπυρος στ. 59.

31. Χρυσᾷ Ἐπὶ Πυθαγόρου: Πάπυρος στ. 70 - 71.

πειραματίζονται ἐπὶ τῶν συγχρόνων παι-
δαγωγικῶν μεθόδων ὑπὸ τὸ πρῶμα τῆς
νεοελληνικῆς πραγματικότητος.

Πρὸς τούτοις προβαίνουν εἰς σωματι-
κὰς μετρήσεις τῶν τροφίμων, τῇ ἐπο-
πτεία τοῦ Σχολιάτρου, τηροῦν ψυχογρα-
φήματα τῶν ἀνωμάτων ἰδία μαθητῶν (ἀ-
νωμάτων ὑπὲρ τὸ κανονικόν), ἅτινα βοη-
θοῦν αὐτοὺς εἰς τὸ νὰ γνωρίσουν κατὰ τὸ
μᾶλλον ἢ ἥττον τὴν ψυχοφυσικὴν ἀτομι-
κότητα καὶ τὴν ἰδιοφυΐαν αὐτῶν, διδά-
σκουν ὑποδειγματικῶς τὰ μαθήματα ἐνώ-
πιον τῶν συναδέλφων των καὶ τοῦ Ἐπι-
θεωρητοῦ τῆς αὐτῆς περιφερείας, δικαιο-
λογοῦν τὴν τηρηθεῖσαν πορείαν ἐκάστου
μαθήματος καὶ λύουν τὰς τυχόν ἀπορίας
των κατ' ἰδίαν ἢ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ.

(Πηγαί:) Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παιδα-
γωγικὴν, Γενικὴ Διδακτικὴ καὶ Ψυχολο-
γία τοῦ παιδὸς Ν. Ἐξαρχοπούλου, Ζη-
τήματα σχολικῆς πράξεως, Εὐαγγέλ.
Παπαϊωάννου, Σκοπὸς ἀγωγῆς τῶν Ἑλ-
ληνοπαίδων, Γ. Σκουτεροπούλου. Ἡ διδα-
σκαλία τῆς γεωγραφίας κατὰ τὸ Σχο-
λεῖον Ἐργασίας Ν. Λυμπέρη.

Οὕτω παιδαγωγοῦνται φυσικώτερον οἱ
παῖδες, διαφυλασσομένης τῆς ψυχοφysi-
κῆς των ὑγείας, γεννᾶται μία εὐγενὴς
ἁμύλλα τῶν διδασκάλων μας πρὸς διαρκῆ
αὐτοαγωγήν καὶ ἀνέλιξιν αὐτῶν καὶ ἐκ-
κολάπτονται τὰ ἡγετικά στελέχη τῆς ἐκ-
παιδεύσεως.

Ἐκ τῶν εἰρημένων, διαφαίνεται, φρο-
νοῦμεν, ἡ σπουδαιότατη παιδαγωγικὴ ἀ-
ξία τῶν λειτουργούντων παρ' ἡμῖν προ-
τύπων δημοτικῶν σχολείων καὶ ἡ ἀνάγ-
κη ἰδρύσεώς καὶ λειτουργίας πολλῶν τοι-
ούτων, ὥστε ν' ἀνέλθῃ δι' αὐτῶν ἡ στάθ-
μη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας καὶ δια-
λάμπουν τ' ἀνώτερα ἰδανικά τῆς Φυλῆς
μας, ἅτινα θὰ καταυγᾶσουν τὴν πορείαν
τῆς ἀνθρωπότητος καὶ θ' ἀπαλλάξουν τὴν
σκέψιν αὐτῆς ἀπὸ τὸ φάσμα τοῦ πυρηνι-
κοῦ πολέμου.

Β' Σκοπὸς λειτουργίας τῶν Προτύ- πων

Κατὰ τὴν γνώμην μας, τὰ πρότυπα
δημοτικὰ σχολεῖα δεόν νὰ ἔχωσιν ὡς ἀ-

μεσώτατον σκοπὸν οὐχὶ τὴν δημιουργίαν
ἡγετικῶν στελεχῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως
(διευθυντῶν πολυταξίων σχολείων καὶ
Ἐπιθεωρητῶν) ὡς ἀπέβλεπεν ὁ Ἀναγκα-
στικός Νόμος 2029)39, ἀλλὰ τὴν ταχυ-
τέραν ἐπιμόρφωσιν καὶ ἐπαγγελματικὴν
κατάρτισιν ὅλων τῶν διδασκάλων τῆς
Πατρίδος μας.

Γ' Ὁργάνωσις καὶ λειτουργία τῶν Προτύπων

Ἵνα καταστῶσιν ὅμως τὰ σχολεῖα ταῦ-
τα πραγματικῶς πρότυπα, δεόν νὰ ὁργα-
νωθῶσι καὶ λειτουργήσωσιν ἐντὸς τοῦ
πλασίου τῆς νεοελληνικῆς πραγματικό-
τητος καὶ οὐχὶ ὑπὸ τὴν ἐπηρείαν τῶν
παιδαγωγικῶν θεωριῶν τῶν ξένων χω-
ρῶν καὶ τῶν ἐμπνεύσεων τῆς στιγμῆς.
Καὶ ἐξηγοῦμεθα. Πρέπει πρωτίστως νὰ
τοποθετηθῶσιν εἰς αὐτὰ διδάσκαλοι ἱκα-
νοί, δημιουργικοί, πρόθυμοι, κεκτημένοι
ἰδιαιτέραν τινα ἰδιοφυΐαν ἢ ἐπίδοσιν εἰς
τὰ τεχνικά μαθήματα καὶ τὴν Γυμναστι-
κὴν καὶ μῦσαι ἀνωτέρων ἰδεωδῶν — οἵ-
τινες δὲν θὰ ἐξαρτοῦν τὴν ἐπιτυχίαν λει-
τουργίας τῶν προτύπων ἀπὸ τὴν ἀφθο-
νίαν τῶν ἐποπτικῶν μέσων καὶ τὰ τοι-
αῦτα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν δυναμικότητα καὶ
τὴν πίστιν αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐπὶ τὸ θεῖον
ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῶν νέων μας. Εὐνόη-
εῖναι ὅτι οὗτοι θὰ ἐξευρεθῶσιν ὑπὸ τῶν
κ. Ἐπιθεωρητῶν βάσει ἀντικειμενικῶν
κριτηρίων καὶ οὐχὶ βάσει τῶν συμπαθει-
ῶν ἢ ἐμμέσων ὑποδείξεων τρίτων.

Λεύτερον νὰ ἐπιδιωχθῇ προσδευτικῶς
ἡ ἀνέγερσις καλῶν διδακτηρίων πληρούν-
των τοὺς ὅρους ἐπιτυχοῦς λειτουργίας
των.

Τρίτον καὶ σπουδαιότερον. Ν' αὐξηθῇ
ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσαγομένων ἐν τῇ μετεκ-
παιδεύσει τοῦ Πανεπιστημίου διδασκά-
λων, ὥστε ἐντὸς μιᾶς πενταετίας νὰ μετ-
εκπαιδευθοῦν τοῦλάχιστον 1000 εἰσέτι
δημοδιδάσκαλοι, οἵτινες θὰ ἐφαρμόσουν
μεθοδικῶς ἐν τῇ σχολικῇ πράξει τὰς ἀρ-
χὰς τοῦ Νέου Σχολείου καὶ βοηθήσουν
τοὺς λοιποὺς συναδέλφους των εἰς τὸ ἔρ-
γον τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς μορφώσεως
τῶν Ἑλληνοπαίδων ἢ ὅπερ τὸ προτιμώ-

τερον, προστεθοῦν εἰς τὰς παιδ. Ἀκαδημίας, δύο ἀκόμη ἔτη σπουδῶν, ὥστε οἱ διδάσκαλοι τῆς αὔριον νὰ εἶναι καὶ ἐπιστήμονες παιδαγωγοί, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ σοβαρὸν ἔργον των. Οἱ διδάσκαλοι οὗτοι θὰ δύνανται νὰ ὁργανώσουν εὐσυνειδήτως καὶ ἐλευθέρως τὸν τε ἐσωσχολικὸν καὶ ἐξωσχολικὸν βίον τῶν μαθητῶν ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ σχολείου ἐργασίας καί, χρησιμοποιοῦντες ἐν ἁρμονικῇ διατάξει καὶ ἐνότητι ἀπάσας τὰς θεμελιώδεις μορφὰς τῆς φυσικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωγῆς, ἥτοι τὸ παίγνιον, τὴν ἐορτήν, τὴν κοινωνικὴν συναναστροφὴν, τὴν ἐργασίαν (κοινὴν — ὁμαδικὴν — ἀτομικὴν) καὶ τὴν διδασκαλίαν, θὰ προσδίδουν εἰς τὸν ψυχικὸν βίον τοῦ τροφίμου τὴν μόνιμον καὶ σταθερὰν μορφήν ποὺ ἐπιδιώκει ἡ ἀγωγή. Ἐὰν υἱοθετηθῇ ἡ ἀποψις αὕτη ὑπὸ μιᾶς Ἑθνικῆς Κυβερνήσεως, θὰ δυνηθῇ ὁ διδάσκαλος νὰ παίξῃ σοβαρῶς τὸν ρόλο του ὡς λαοπαιδευτοῦ καὶ μύστου ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν. Καὶ πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῶμεν περισσότερο διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ διδασκάλου μας, διότι εἰς τοῦτον ἐμπιστευόμεθα τὰ σπλάχνα μας καὶ τὸ μέλλον τῆς Φυλῆς μας. Δὲν εἶναι ἐπομένως ὑπερβολὴ ἂν ἀξιόσωμεν ὅπως οὗτος εἶναι καλλιεργημένος ἄνθρωπος καὶ ἡγετικὴ μορφή μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπιστημόνων τῆς χώρας μας. Ἔως ὅτου πραγματοποιηθῇ τὸ ἰδανικόν μας τοῦτο, ἄς προαχθοῦν τοῦλάχιστον τὰ πληθωρικά μας σχολεῖα καὶ ἄς διορισθοῦν περισσότεροι διδάσκαλοι, ὥστε ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἀναλάβῃ τὴν διδασκαλίαν τεσσαράκοντα ἕως πεντήκοντα μαθητῶν καὶ οὐχὶ ἐβδομήκοντα καὶ ἑκατόν, ὡς συμβαίνει παρ' ἡμῖν σήμερον, διότι ἄλλως μόνον ὁ τίτλος τοῦ σχολείου μας θ' ἀλλάξῃ καὶ οὐχὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ.

Δ' Ἰδρυθησόμενα Σχολεῖα

Ἐχομεν τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει νὰ ὁργανωθῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ εκπαιδευτικῇ περιφερείᾳ οἱ ἑξῆς τύποι σχολείων: Ἐν Πρότυπον Μονοτάξιον εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ἐγγύτερον τῆς ἑδρας τοῦ Ἐπιθεωρη-

τοῦ, ἐν Πρότυπον Λιτάξιον ὁμοίως ἢ ἐντὸς τῆς ἑδρας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ ἐν Τριτάξιον, ἐν ἑξατάξιον καὶ Πρότυποι Τάξεις ἐντὸς τῆς ἑδρας τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ, ἀποφευγομένων τῶν λοιπῶν τύπων, διότι ἐκπροσωποῦν ταῦτα τὰ 90% τῶν λειτουργούντων ἐν τῇ χώρᾳ μας σχολείων. Συνιστῶμεν δὲ τὴν συγκρότησιν τούτων ἐκεῖ ὅπου ἡ φύσις καὶ αἱ ἀνάγκαι τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος τοποθετοῦν αὐτά. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν σχολείων ἃς ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν καὶ παράγοντες διδακτηρικῆς καταστάσεως καὶ ἀριθμοῦ μαθητῶν, προτιμωμένων τῶν ἐχόντων καλλιτέρους διδακτηριακοὺς χώρους μετ' ἐπαρκoῦς ὑλικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ εὐρισκομένων εἰς θέσιν πυκνότερας συγκοινωνίας, ἵνα ἐπισκέπτονται αὐτὰ τακτικώτερον οἱ διδάσκαλοι.

Ἐπιβάλλεται τέλος νὰ ρυθμισθῶσι προοδευτικῶς τὰ ἐπόμενα, ἅτινα ἀνάγονται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν καὶ ἐσωτερικὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων:

Α' Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων

1. Νὰ εὐπρεπισθῶσιν ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς αἱ αἵθουσαι τοῦ διδακτηρίου καὶ νὰ ἐφοδιασθῶσιν αὐταὶ μὲ ὅλα τὰ γνωστὰ μέσα, ἥτοι θρανία δίδρα ἢ τραπέζια ἀτομικά καὶ ὁμαδικά, πίνακες ἐπιτοίχιοι καὶ στρεπτοί, ἐρμάρια διὰ τὴν τοποθέτησιν χειροτεχνικῶν ἐργαλείων, ὑλικῶν καὶ μαθητικῶν ἔργων, ὄργανα Φυσικῆς Πειραματικῆς, Χημείας καὶ Γυμναστικῆς, ἐργαλεῖα σχολικοῦ κήπου, χάρται διάφοροι — ἱστορικοὶ καὶ γεωγραφικοὶ — γεωμετρικὰ σώματα, κ.τ.τ. Νὰ διευρυνθῶσι τὰ προαύλια καὶ τὰ γυμναστήρια τῶν σχολείων καὶ νὰ δημιουργηθῶσι σχολικοὶ κήποι, ὅπου δὲν ὑπάρχουν τοιοῦτοι, ἵνα καλλιεργηθῶσιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὑποδειγματικῶς. Καλὸν εἶναι νὰ ἐφοδιασθῶσιν οὗτοι μὲ μικρὰ ζωοτροφεῖα καὶ μελισσοκομεῖα.

2. Νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ λειτουργήσωσιν ὑποδειγματικῶς λουτρά καὶ ἐστίαι συσσιτίων διὰ τοὺς ἀπόρους τοῦλάχιστον τῶν μαθητῶν.

3. Νὰ ἐφοδιασθῶσι τὰ σχολεῖα μὲ σχολικὸν κινηματογράφον.

Οὕτω τὰ σχολεῖα μας, τῇ συνεργασίᾳ διδασκάλων καὶ γονέων καὶ τῇ ἀρωγῇ τοῦ Κράτους μας, ἀπὸ σχολεῖα ἀνάγκης θὰ καταστῶσι βαθμιαίως, σχολεῖα συντόνου ἐργασίας καὶ ἐν τέλει «Πρότυπα Σχολεῖα» λειτουργοῦντα εἰς τὰ πλαίσια τοῦ σχολικοῦ ἐδάφους ἐκάστης περιφερείας.

Β' Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὁργάνωσιν τῶν προτύπων σχολείων

Ἀλλὰ διὰ νὰ πληρωθῇ ὁ ὄλιγός, εἰς-λογικὸς καὶ ἠθικὸς σκοπὸς τῶν προτύπων δημοτικῶν σχολείων (Μορφωσις ἀρμονικῆς προσωπικότητος τῶν παιδίων) δὲν περιοριζόμεθα ἐν τῇ ἀπαιτήσει ὅπως λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει πάντες οἱ προμνημονευθέντες ὅροι καλῆς λειτουργίας τῶν Προτύπων, ἀλλὰ ζητοῦμεν νὰ ἱκανοποιῶνται καὶ αἱ κάτωθι ἀπαιτήσεις, αἵτινες ἀνάγονται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων.

1. Ἡ μεθοδικὴ ὁργάνωσις τῆς διδακτικῆς ἐργασίας δεόν νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῶν διδαγμάτων τῆς συγχρόνου σχολικῆς καὶ μορφωτικῆς μεταρρυθμιστικῆς κινήσεως καὶ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ἅπαντες οἱ παράγοντες, βάσει τῶν ὁποίων ἡ μὲν διδακτικὴ ἐνέργεια θὰ καθίσταται καρποφόρος καὶ παιδευτικὴ, ἡ δὲ μάθησις καὶ φυσικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν θὰ τελοῦν ἐν συμμετρίᾳ καὶ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις αὐτῶν θὰ καλλιεργοῦνται σκοπίμως καὶ πολυμερῶς.

2. Οἱ διδάσκαλοι τῶν προτύπων δεόν νὰ ρυθμίζωσι τὰς ἐνεργείας αὐτῶν, ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψει τὸ συμφέρον καὶ μόνον τῶν μαθητῶν. Ἡ πρὸς τοὺς μαθητάς των ἄδολος ἀγάπη καὶ ἡ πίστις των εἰς τὰ ἰδεώδη τῆς παιδείας ἃς εἶναι δι' αὐτοὺς αἱ κυριώτεραι πηγαὶ ἐνθαρρύνσεως καὶ ἐμπνεύσεως. Περιττὸν θεωροῦμεν νὰ ἐξάρωμεν, ὅτι οὗτοι δεόν νὰ ἔχωσι περισσότερον τῶν ἄλλων συναδέλφων των σαφῇ συνείδησιν τῆς ἐννοίας, τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ ὑποκειμένου τῆς ἀγωγῆς.

3. Νὰ καταρτίζεται ἐπιμελῶς τὸ ὥρο-

λόγιον πρόγραμμα ἐργασιῶν τοῦ σχολείου, βάσει τῶν δεδομένων τῆς ψυχολογίας καὶ παιδαγωγικῆς διὰ τῆς ὀρθότη-ρας ρυθμίσεως τῶν πρωϊνῶν καὶ ἀπογευματινῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν ἐλευθέρων ἢ ἡμιελευθέρων ἀσχολιῶν τῶν μαθητῶν, ἰδία κατὰ τὰς μ.μ. ὥρας.

4. Νὰ καταβάλληται ἰδιαίτερα προσπάθεια ὅπως τὰ ζητήματα ὁργανώσεως καὶ τελέσεως σχολικῶν ἐορτῶν, συγκεντρώσεων γονέων, διδακτικῶν περιπάτων καὶ ἐκδρομῶν, γυμναστικῶν ἐπιδείξεων, ὥς καὶ ἅπαντα τὰ ζητήματα τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐσωσχολικὴν ζωὴν τῶν παιδίων, λαμβάνουν τὴν προσήκουσαν θέσιν ἐν τῇ ὅλῃ μερίμνῃ τῆς δράσεως τοῦ διδασκάλου.

5. Νὰ τονωθῇ ἰδιαίτερος ἡ ἐσωσχολικὴ ζωὴ τῶν μαθητῶν διὰ τῆς λελογισμένης εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ αὐτοαγωγῆς, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν παράλληλον δρᾶσιν τῆς μαθητικῆς χορωδίας, τῶν ὁμάδων Ε. Σ. Ν., τῶν ὁμάδων σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ τὴν ὑποδειγματικὴν ἐκτέλεσιν τῶν κηπουρικῶν ἐργασιῶν, ἐκθέσεων διαφόρων μαθητικῶν ἔργων, προπαρασκευαζομένων κυρίως κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἀπογεύματα, ὅτε θὰ τελῇται καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ σχολικοῦ κήπου καὶ ἡ καλυτέρα ἐποπτεία τοῦ ὑπάρχοντος μικροῦ ζωοτροφείου καὶ μελισσοκομείου.

Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων, ἃς γίνονται ἀναδασώσεις ἀσκεπῶν χώρων, ἐξυγιάνσεις περιοχῶν σχολείου, τήρησις ἡμερολογίου ἐργασίας τῶν μαθητῶν, ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν καὶ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς τὰς παρελάσεις καὶ τὸν προσκοπισμόν, ἐπισκέψεις ἀσθενῶν καὶ ψυχαγωγία αὐτῶν, ἀλληλογραφία τούτων μὲ τοὺς μαθητάς ἄλλων σχολείων τῆς Ἑλλάδος ἢ ξένης.

6. Οἱ διδακτικοὶ πειραματισμοὶ ἐπὶ Προτύπων τάξεων ἃς περιορίζονται κατ' ἀρχὰς εἰς ὀλίγα μαθήματα διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τριμεροῦς διδακτικῆς πορείας ἐργασίας, εἰσαγομένων κατὰ σειρὰν τῶν ἐπομένων μαθημάτων: Κατὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος ἃς διδάσκονται πειραματικῶς τὰ γλωσσικὰ μαθήματα

καὶ τὰ τεχνικά, κατὰ τὸ δεύτερον τὰ μαθηματικά καὶ τὰ τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς, κατὰ τὸ τρίτον τὰ φυσιογνωστικά, κατὰ τὸ τέταρτον τὰ θρησκευτικά καὶ τέλος τὰ ἱστορικά μαθήματα.

Οὕτω φρονοῦμεν, ὅτι θὰ ὠφεληθῶσι τὸ σύνολον τῶν συναδέλφων, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν προσόντων καὶ τῶν ἱκανοτήτων ἀφομοιώσεως αὐτῶν.

7. Οἱ διδάσκαλοι θὰ ὠφεληθῶσι περισσότερο, ὅταν καὶ αἱ λοιπαὶ εἰσαγόμεναι καινοτομίαι χαρακτηρίζονται ἀπὸ συντηρητικότητας, διότι, ὡς τινίζεται καὶ ὑπὸ τῶν εἰδικῶν, τὰ σχολεῖα ἡμῶν εἶναι σχολεῖα ἀνάγκης. Αἱ προσπάθειαι ἐπομένως ἡμῶν ἄς τείνωσιν εἰς τὴν ὑποδειγματικὴν λειτουργίαν τῶν σχολείων τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος.

Εἰς τὸν τέλειον τύπον τοῦ Προτύπου θὰ φθάσωμεν προοδευτικῶς, ἀφοῦ πληρωθῶν οἱ ὅροι δημιουργίας ἱκανοῦ διδακτικοῦ προσώπου καὶ ἀνεγέρσεως τελείων διδακτηρίων κ.τ.τ. Ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς, ἄς γίνῃ ἡ εἰσαγωγή τῆς ἐνιαίας διδασκαλίας κατὰ τὸ πρῶτον σχολικὸν ἔτος εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Προτύπου, κατὰ τὸ δεύτερον εἰς τὴν δευτέραν τάξιν καὶ κατὰ τὸ τρίτον εἰς τὴν τρίτην καὶ ἄς ἀφῇνωνται ἀπερίσπαστοι οἱ διδάσκαλοι μέχρι τοῦ Μαρτίου νὰ ἀποκρυσταλλώσιν ἐν τῇ πράξει τὸ σύστημα αὐτῶν, ἀκολούθως δὲ ἄς παρακολουθοῦν τὰς διδασκαλίας αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ διδάσκαλοι καθ' ὁμάδας ἢ κατὰ μόνους, ἢ καὶ παρουσία τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ. (Ἡ σειρά ἐπισκεπτῶν θὰ καθορίζεται ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ). Ἄς διατυποῦνται τέλος ἐγγράφως αἱ κύριαι γραμμαὶ τῆς μεθοδικῆς πορείας ἐκάστου μαθήματος, ὥστε περὶ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους καθίσταται ἐφικτὸς ὁ ἀπολογισμὸς τῆς συντελεσθείσης ἐργασίας καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τῆς συντελεσθησομένης τοιαύτης.

Ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἄς καθορίζωνται καὶ τὰ ὑπὸ λύσιν προβλήματα καὶ ἄς λαμβάνωνται σχετικαὶ ἀποφάσεις διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἄλλων παραλλαγῶν ἢ ἀποκλίσεων ἐκ τοῦ Ἀναλυτικοῦ προγράμματος, κατόπιν ἀναμετρήσεως προσώπων καὶ δυνάμεων διδασκάλων τε καὶ μαθη-

τῶν.

8. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἃς τηρῶνται αἱ κάτωθι βασικαὶ ἀρχαί, αἵτινες ἐξαίρονται διὰ τὴν Παιδαγωγικὴν τῶν ἀξίαν ὑπὸ πολλῶν ἐπιφανῶν παιδαγωγῶν:

α) Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτενεργείας, β) ἡ πρόσκτησις ἐποπτειῶν, γ) ἡ πρόσκτησις ἐννοιῶν, δ) ἡ κριτικὴ καὶ ὁ αὐτοέλεγχος, ε) ἡ κατασκευὴ τῶν πραγμάτων ὑπὸ τῶν μαθητῶν — ἀρχὴ τῆς ἐργασίας — στ') ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδιοφυΐας καὶ ἡ εἰσαγωγή τῶν μαθητῶν εἰς τὰς μεθόδους τοῦ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι, ὡς διασαφηνίζονται ἐν τῇ «Εἰσαγωγῇ τῆς Παιδαγωγικῆς» τοῦ Ν. Ἐξαρχοπούλου.

9. Ἡ τριμερὴς διδακτικὴ πορεία δὲν θὰ ἐφαρμόζεται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὁμοίομορφα καὶ ἀμετάβλητα ὡς γενικὴ μορφή εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας καὶ ἐφ' ὅλων τῶν προβλημάτων, ἀλλὰ θὰ προσαρμόζεται εἰς τὴν ἰδιορρυθμίαν ἐκάστου μαθήματος καὶ εἰς τὴν φύσιν ἐκάστου παιδὸς καὶ θὰ περιλαμβάνῃ ποικίλιαν μορφῶν ἐργασίας, αἵτινες ὡς ἀναφέρομεν καὶ ἐν τῇ σελίδι 71 τοῦ βιβλίου μας «Ἡ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας κατὰ τὸ Σχολεῖον Ἐργασίας», ἐνούμεναι κατὰ τὰ βασικά των γνωρίσματα εἰς μικρὰς καὶ μεγάλας ὁμάδας, θ' ἀπαρτίζουν τὸ σύστημα τῆς γενικῆς μορφῆς ὡς γενικῆς κατευθύνσεως τῆς σχολικῆς ἐργασίας.

10. Ὁ διδάσκαλος ἄς προσπαθῇ διαρκῶς νὰ ἐνισχύῃ καὶ ἐξελίσσει τὰς δημιουργικὰς καὶ παραγωγικὰς ἱκανότητας τῶν μαθητῶν διὰ τοῦ παραδείγματος, διὰ τῆς μεθοδικῆς του διδασκαλίας, διὰ τῶν ὁδηγιῶν του καὶ γενικῶς διὰ τῶν ποικίλων ἐλκυστικῶν μέσων ἀγωγῆς καὶ οὐχὶ διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ καταναγκασμοῦ. Ἄς ἐνισχύῃ τὰς αὐθορμήτους προσπάθειας αὐτῶν, ἄς ἀπομακρύνῃ τὰ παρεμβαλλόμενα κωλύματα, ἅτινα δὲν θὰ δύναται ὁ μαθητὴς ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ τῇ συνεργασίᾳ τῶν συμμαθητῶν του νὰ αἴρῃ, ἄς ὑποβοηθῇ αὐτὸν ὅπως καθίσταται διαρκῶς περισσότερο ἀνεξάρτητος καὶ προσκτᾶται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἰσχυροτέραν συνείδησιν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ καὶ γενικῶς ἄς ἔχῃ πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ ἀγωγή καὶ ἡ διδασκαλία πάν-

ΕΠΕΚΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΦΟΙΤΗΣΕΩΣ

Γεωργίου Βασ. Κυριαζοπούλου
Υποδιευθυντοῦ Παιδαγ. Ἀκαδημίας

Τὰ τελευταῖα θαρραλέα μέτρα ὑπὲρ τῆς Παιδείας ἦσαν ἐπαναστατικά καὶ δυναμικά. Ἀνατάραξαν παλιὰ συστήματα καὶ παλιές στατικές καταστάσεις.

Ἡ ἐπέκτασις τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως ὡς τὸ 15ον ἔτος καὶ ἡ δωρεάν παιδεία εἶναι ἀπὸ τὰ λαμπρότερα ἐπιτεύγματα τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Εἶναι γεγονός ἀναστάσιμο, ἱστορικό.

Κάτι τέτοιες ἐπαναστατικές ἀποφάσεις γιὰ τὴν Παιδεία ἐφώτιζαν τίς προσδοκί-
ες μου τὸ 1957, ὅταν ἀπὸ τὸ Λονδίνο ἐπρότεινα ὅπως ἡ ἐκπαίδευσις γίνῃ υποχρεωτική ὡς τὸ 16ον ἔτος πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὡς τὸ 5ον ἔτος πρὸς τὰ κάτω* «Αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῇ ἀμέσως ἂν τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο γίνῃ ὀκτατάξιο μὲ τὴν προοπτικὴ νὰ γίνουν στὸ ἐγγὺς μέλ-

* Ἀναδιοργάνωσις τῆς Ἑκπαιδεύσεως. Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1957.

των τῶν μαθητῶν σκοπὸν ἔχει νὰ υποστηρίξῃ καὶ υποβοηθήσῃ τὴν αὐθόρμητον καὶ βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν πασῶν τῶν σωματικῶν, ψυχικῶν, πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν δεξιοτήτων καὶ δυνάμεων τῶν παιδῶν καὶ οὐχὶ νὰ πιέσῃ καὶ τυποποιήσῃ τὴν ἀτομικότητα αὐτῶν.

1. Ὁ βαθμὸς, τέλος, ἀρωγῆς τοῦ διδασκάλου μεταξὺ μαθητῶν καὶ μορφωτικῶν ἀγαθῶν ὅς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἡλικίαν τῶν παιδῶν καὶ ἀπὸ τὴν τεχνικὴν ἱκανότητα αὐτῶν περὶ τὸ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ἡ ἐπιτυχὴς λειτουργία τῶν Προτύπων ἐξαρ-

λον υποχρεωτικές οἱ κατώτερες τάξεις τοῦ Γυμνασίου, γίνῃ δὲ υποχρεωτικὴ ἡ τελευταία τάξις τοῦ νηπιαγωγείου» (σελὶς 15). Συνεπέρανα τελικῶς ὅτι «μὲ κατάλληλο προγραμματισμὸ θὰ ἤμποροῦσε ἐντὸς εἰκοσαετίας ἡ χώρα μᾶς ν' ἀποκτήσῃ ὄχι μόνον ὀκτατάξιο Δημοτικόν, ἀλλὰ καὶ υποχρεωτικὴ Μέση Ἑκπαίδευσις», (σελὶς 16).

Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα πέρασε μιὰ 7ετία ἀπραξίας, χωρὶς τὸ ζωτικὸ αὐτὸ πρόβλημα νὰ προωθηθῇ.

Ὅμως ἡ περίοδος αὐτὴ ἦταν περίοδος προπαρασκευῆς καὶ ἐπώσεως τοῦ προβλήματος, ποῦ τελευταῖα ἔλαβε πλήρη ὠρίμανσι.

Ἄν ἀμελούσαμε καὶ τώρα, θὰ ἦταν ὡσάν ν' ἀφήναμε τὸν ὥριμο καρπὸ νὰ σαπίσῃ. Σύντομα δηλ. θὰ ἀντιλαμβανώμαστε ὅτι μᾶς ξεπερνοῦν οἱ ὑποανάπτυκτοι Ἀφρικανοὶ καὶ Ἀσιᾶτες, ποῦ ὁ ρυθμὸς ἐξελίξεως τοὺς ὅλο καὶ ἐπιταχύνεται. Νὰ γιὰτὶ τώρα μπαίνει ἐπιτακτικὸ

τάται ἐκ τῆς καλῆς συνεργασίας καὶ τοῦ συντονισμοῦ τῶν προσπαθειῶν πολλῶν παραγόντων ἀγωγῆς τοῦ παιδὸς (πολιτείας — ἐκκλησίας — σχολείου — οἰκογενείας, ἐπιθεωρητῶν) καὶ ἰδίᾳ ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἱκανῶν, δημιουργικῶν καὶ ἐμπνευσμένων διδασκάλων.

Κλείοντες τὴν παροῦσαν ἐργασίαν μᾶς ἐξαίρομεν καὶ τοῦτο: ὅτι ὁ διδάσκαλος θὰ δυνηθῇ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν κοινωνίαν περισσότερα, ἂν ἔχῃ τὴν εἰλικρινῇ συμπαράστασιν καὶ καθοδήγησιν ὅλων τῶν Προϊσταμένων του καὶ αἰσθάνηται τὴν ἀγάπην τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς περιφερείας του.

Ένα άλλο πρόβλημα: Νά κερδηθῇ ὁ χαμένος χρόνος.

Τὰ Κυβερνητικά μέτρα ἐπεκτάσεως τῆς υποχρεωτικῆς δωρεάν φοιτήσεως ὡς τὸ 15ον ἔτος ὑπερφαλάγγισαν θέβαια τὶς ἀπαιτήσεις τῶν ὁμοσπονδιῶν τῆς Στοιχειώδους καὶ τῆς Μέσης Παιδείας, πού θεωροῦσαν ἱκανοποιητικὴ τὴν υποχρεωτικὴ φοίτησι ὡς τὸ 14ον ἔτος. Ὑπερφαλάγγισαν καὶ τὴν πίστι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού δὲν πίστευε ὅτι ἦταν δυνατό νά γίνῃ ἐπέκτασις ὡς τὸ 15ον ἔτος καὶ ἐπὶ πλέον τὰ χρόνια αὐτὰ νά προστεθοῦν στὴ Μέση Παιδεία.

Σὲ μιὰ ἔρευνα, πού διεξήγαγα τὸ 1962 δειγματολογικῶς σὲ γονεῖς καὶ Ἐκπαιδευτικούς ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπάντησαν 114.

Ἀπ' αὐτοὺς ἕνας εἶπε τὴ γνώμη ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει νά μείνῃ ὡς ἔχῃ. Πέντε εἶπαν ὅτι ἐπείγει νά γίνῃ ἐπέκτασις τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως ὡς τὸ 13ον ἔτος. Ὁγδοήκοντα τέσσαροι ὡς τὸ 14ον. Δέκα πέντε ὡς τὸ 15ον καὶ ἑννέα ὡς τὸ 16ον ἔτος. Δηλαδή τὸ 74% τῶν ἀπαντήσεων ὑπέδειξαν ἐπέκτασιν ὡς τὸ 14ον ἔτος. Ἀλλὰ φωνές ἐπεκτάσεως τὸ 14ον ἔτος εἶχαν ἀρχίσει προπολεμικά. Δυστυχῶς ἐπὶ δεκαετίες ὁλόκληρες δὲν ἐκπληρώθηκε αὐτὴ ἡ ἀνάγκη. Ἀπὸ τίς χώρες τῆς κοινῆς ἀγορᾶς, ἡ Γαλλία ἔχει ἐπεκτείνει τὴν υποχρεωτικὴ φοίτησι τὸ 16ον ἔτος.

Τὸ Βέλγιον καὶ τὸ Λουξεμβούργον ὡς τὸ 15ον καὶ ἡ Ἰταλία καὶ Ὁλλανδία, πού ἔχουν υποχρεωτικὴ φοίτησι ὡς τὸ 14ον, ἐτοιμάζονται γιὰ περαιτέρω ἐπέκτασι. Πῶς ἦτο δυνατόν ἐμεῖς νά μείνωμε στὸ 12ον; Ἀλλὰ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν κοινὴ Ἀγορά, τὸ θέμα καὶ πάλι ἔμπαινε ἐξ ἴσου ἐπιτακτικόν. Ἡ πνευματικὴ καθυστέρησις τοῦ λαοῦ μας, ἡ θέσις τοῦ στὴν οὐρὰ τῆς προοδευτικῆς πορείας τῶν ἐθνῶν, τὸ γεγονὸς ὅτι καθημερινῶς μᾶς ξεπερνοῦν ὄλο καὶ νέα κράτη, ἦταν προσβλητικὸ στὸ Ἐθνικὸ μας φιλότιμο, δὲν ἦταν ἀνεκτὸ νά σηκώνωμε ἄλλο πιά μιὰ τέτοια ντροπὴ. Νά γιατί ἡ ἰδέα τῆς ἐπεκτάσεως ὡς τὸ 14ον ἔτος ξεπεράστηκε.

Ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτοῦ, οἱ γονεῖς θέλουν νά γίνουν υποχρεωτικά καὶ μερικὰ χρόνια Μέσης Ἐκπαιδεύσεως. Αὐτὸ τὸ ἔδειξε ἡ σχετικὴ ἔρευνα. Τὸ 60% τῶν γονέων ἀπάντησαν ὅτι προτιμοῦν ὅπως τὰ μισὰ ἀπὸ τὰ ἐπὶ πλέον χρόνια υποχρεωτικῆς φοιτήσεως προστεθοῦν στὸ Δημοτικὸ καὶ τὰ ἄλλα μισὰ στὸ Γυμνάσιο.

Γίνεται λοιπὸν φανερό ὅτι, ἂν δὲν γινόταν αὐτὴ ἡ εἰρηνικὴ ἐπανάστασις στὴν Παιδεία, ἡ ἐπιβίωσίς μας θὰ ἦταν προ-

βληματικὴ. Ἀποδείχτηκε πιά σήμερα, πῶς ἐκεῖνα τὰ κράτη πού ἔχουν χαμηλὴ Παιδεία, βρίσκονται χαμηλὰ σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀντίθετα, ἐκεῖνα τὰ κράτη πού ἔχουν ὑψηλὴ στάθμη Παιδείας, ὡς εἶναι ὀρεινὰ καὶ ἄγωνα σὰν τὴν Ἑλβετία, τὴ Σουηδία καὶ Νορβηγία ἢ λιμνάζοντα καὶ ἀνθυγιεινὰ σὰν τὴ Φιλανδία καὶ τίς κάτω Χῶρες, ἔχουν παράλληλα καὶ ὑψηλὴ βιοτικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ στάθμη. Τὰ Ἀφρικανικὰ ὅμως καὶ τὰ Ἀσιατικὰ κράτη βρίσκονται σὲ πλούσιες χώρες καὶ ὅμως εἶναι φτωχά, γιατί ἡ Παιδεία τους βρίσκεται χαμηλὰ. Ἡ Ν. Ἀμερικὴ εἶναι χώρα εὐφορωτάτη καὶ ὅμως οἱ κάτοικοί της δυστυχοῦν καὶ θεωροῦνται ὑποανάπτυκτοι, γιατί ὕστερον στὸν τομέα τῆς Παιδείας. Ὁ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ Ἀμερικὴ βρίσκεται σὲ ὑψηλὸ βιοτικὸ καὶ ἐπιστημονικὸ ἐπίπεδο γιατί εἶναι πλούσια χώρα, δὲν εὐσταθῇ. Ἀπεναντίας εἶναι πλούσια χώρα καὶ ἔχει ὑψηλὸ ἐπίπεδο ζωῆς, γιατί καὶ ἡ ὅλη ἐκπαίδευσις τοῦ λαοῦ βρίσκεται ὑψηλά. Νά γιατί δὲν πρέπει ν' ἀμεληθῇ ἡ αὐξήσις τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως καὶ πέραν τοῦ 15ου, ὡς τὸ 16ον ἔτος.

Πρέπει δὲ νά προγραμματισθῇ αὐτὴ ἡ αὐξήσις καὶ γιὰ τὸν λόγο ὅτι δὲν εἶναι ἀνεκτὸ νά θρискώμαστε στὸ ἴδιο ἐπίπεδο μὲ τὴ Βουλγαρία, τὴ Γιουγκοσλαβία, τὴ Ν. Ζηλανδία, τὴν Ἰσλανδία, τὴ Χιλή καὶ τὴ Ροδαισία, πού προσφάτως ψήφισαν νόμο υποχρεωτικῆς φοιτήσεως μέχρι τὸ 15ον ἔτος, καὶ σὲ κατώτερο ἐπίπεδο ἀπὸ τὴ Λιθερία καὶ Ἱρλανδία, πού ἀνέβασαν τὴν υποχρεωτικὴ φοίτησι ὡς τὸ 16ον ἔτος. Κράτη, δηλαδή, ἀσήμαντα μέχρι χθὲς στὸ στίβο τοῦ πνεύματος ἢ καὶ ἐντελῶς ἄγνωστα στὴν Ἱστορία, ἐπιταχύνουν τὸ ρυθμὸ τῆς προόδου των καὶ μᾶς θγαίνουν μπροστά. Ἄς ἐπιταχυνθῇ λοιπὸν ἀντίστοιχα καὶ ὁ δικός μας ρυθμός.

Γιὰ νά ὁλοκληρωθοῦν λοιπὸν τὰ Κυβερνητικά μέτρα ὑπὲρ τῆς Παιδείας θὰ πρέπει, ὅχι μόνο νά ἐφαρμοσθῇ τὸ συντομώτερο ἢ υποχρεωτικὴ φοίτησις ὡς τὸ 15ον ἔτος, ἀλλὰ καὶ νά προγραμματισθῇ μελλοντικὴ ἐπέκτασις ὡς τὸ 16ον μὲ παράλληλο ἐνθάρρυνσι τῶν νέων πρὸς συνέχισι περαιτέρω σπουδῶν.

Ὑποχρεωτικὴ φοίτησις στὴ Μέση Ἐκπαίδευσι.

Τὰ Κυβερνητικά μέτρα, ὑπερφαλάγγιζοντας τίς ἀπαιτήσεις πλείστων ἐκπαιδευτικῶν καὶ γονέων ὡς πρὸς τὸ μῆκος τῆς ἐπεκτάσεως τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως καὶ τῆς δωρεάν παιδείας, ὀρίζουν ταυτόχρονα ὅπως τὰ ἐπὶ πλέον τρία

χρόνια προστεθούν στη Μέση Έκπαιδευσι. Μὲ τὴν ἄποψι αὐτὴ συμφωνεῖ καὶ μιὰ σημαντικὴ μερὶς τῶν γονέων. Ἀπὸ σχετικὴ μας ἔρευνα τὸ 1962 ἀπεδείχθη ὅτι τὰ 60% τῶν γονέων ἐπιθυμοῦν ὅπως γίνουν καὶ μερικὰ χρόνια Μέσης Έκπαιδεύσεως ὑποχρεωτικὰ καὶ δωρεὰν γιὰ τὰ παιδιά τους. Τὰ 65% τῶν ἐκπαιδευτικῶν Στοιχειώδους δήλωσαν ὅτι προτιμοῦν ἄμιγξες Ὑκτατάξιο Δημοτικὸ καὶ τὰ 40% τῶν ἐκπαιδευτικῶν Μέσης, Ὑκτατάξιο Δημοτικὸ μὲ δικαίωμα ἀποχωρήσεως γιὰ τὴ Μέση Έκπαίδευσι ἀπὸ τὴν Ὑκτὴ Δημοτικῶ καὶ τὰ 20% αὐτῶν συμφωνοῦν μὲ τὰ Κυβερνητικὰ μέτρα δηλ. προτιμοῦν ὅπως ὅλα τὰ ἐπὶ πλέον ὑποχρεωτικὰ χρόνια προστεθοῦν στὸ Γυμνάσιο, τὸ δὲ Δημοτικὸ παραμείνῃ ὅπως ἔχει.

Ἀλλὰ ἡ ἔρευνα αὐτὴ δὲν ἐγίνε γιὰ νὰ δοθῇ ἡ λύσις διὰ τῆς πλειοψηφίας. Διεξήχθη μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἰδῇ τις διαθέσεις τοῦ λαοῦ καὶ τὸ βαθμὸ ὀριμάνσεως τοῦ προβλήματος. Τὸ πρόβλημα τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν εἶναι ζήτημα πλειοψηφίας, ἀλλὰ ζήτημα μελέτης.

Μὲ τὴν ἱστορικὴ ἀπόφασιν, ποὺ καθιερώνει ὑποχρεωτικὴ τὴ Μέση Έκπαίδευσι στὰ 3 χρόνια τῆς πρώτης βαθμίδος, ἀκούεται κι' ἐδῶ τὸ ἴδιο σάλπισμα, ποὺ ἀκούστηκε κάμποσα χρόνια πρὶν στὴ Βρεταννίᾳ: The Secondary Education for all δηλ. «Ἡ Μέση Έκπαίδευσι γιὰ ὅλους». Μὲ κάτι παρόμοια μὲ τὰ δικά μας ἱστορικὰ μας μέτρα καθιερώθηκαν ὑποχρεωτικὰ καὶ δωρεὰν τὰ 4 πρῶτα Γυμνασιακὰ χρόνια, ποὺ τώρα αὐξάνονται σὲ πέντε. Γιὰ νὰ ἐπιτύχουν ὁμῶς οἱ Βρεταννοὶ ὑποχρεωτικὴ δωρεὰν Μέση Παιδεία, ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐπισημάνουν ὀρισμένες δυσκολίες, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ τις ξεπεράσουν μέχρι τώρα ὀλοκληρωτικά.

Ἐμεῖς θὰ πρέπει νὰ χτυπήσωμε τὸ σίδερο τώρα ποὺ εἶναι ἀκόμη καυτό. Θὰ ἦταν πολὺ χρήσιμο νὰ ἐξετάσωμε πρῶτα τις εἰδικές γιὰ τὴ χώρα μας δυσχέρειες καὶ ἔπειτα νὰ ξεχωρίσωμε τὰ γενικώτερα προβλήματα, ὥστε νὰ σταθῇ ὠφέλιμη καὶ ἡ ξένη πεῖρα καὶ νὰ μὴν ἐπαναλάβωμε σφάλματα ποὺ θὰ μπορούσαμε ν' ἀποφύγωμε.

Οἱ εἰδικές γιὰ τὴ χώρα μας δυσχέρειες

1. Πρῶτ' ἀπ' ὅλα οἱ δυσχέρειες ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ ἀπὸ τὴ διασπορὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ δυσχερέστατα εἰδικὰ προβλήματα τῆς Χώρας μας.

Λένε πὼς ὅταν ὁ Θεὸς ἔκαμε κόσμον, πῆρε τὴ γῆ καὶ τὴν ἔβαλε σὲ ἓνα μεγάλο κόσκινον. Κοσκινίζοντας, ἔβλεπε μὲ θεϊκὴ ἀγαλίασι τ' ἀφράτο χῶμα νὰ πέφτῃ στὰ θεϊκὰ πόδια του. Μόλις τελείωσε τὸ κοσκίνισμα πέταξε, μὲ μιὰ θίαϊη κίνησιν, τὰ χονδρὰ πέτρινα ἀπομεινάρια πίσω ἀπ' τὸν ὦμον του. Μὲ τὸ ψιλοκοσκινισμένον χῶμα ἔπλασε ἔπειτα τις διάφορες χώρες τοῦ κόσμου. Μὰ στὸ μέρος ποὺ ἔπεσαν τ' ἀπομεινάρια ἀπ' τὸ κόσκινον φύτρωσε ἡ Ἑλλάς. Γι' αὐτὸ εἶναι ὀρεινὴ καὶ πετρώδης.

Ἡ Ἀγγλία, παίρνοντας τὴν ἀπόφασιν νὰ καθιερώσῃ «δωρεὰν ὑποχρεωτικὴ Μέση Έκπαίδευσι γιὰ ὅλους», δὲν προσέκρουσε σὲ ἐδαφικὲς δυσχέρειες, γιατί εἶναι χώρα πεδινὴ καὶ γιατί ἡ συγκοινωνία συνδέει καὶ τὸν τελευταῖον συνοικισμό.

Στὴ χώρα μας ἑκατοντάδες χωριά στεροῦνται κάθε συγκοινωνίας καὶ θρίσκονται ἀπομονωμένα σάν ἀετοφωλιές σὲ βραχότοπους. Κτίστηκαν ἐκεῖ, εἴτε γιὰ νὰ προφυλαχτοῦν ἀπὸ τοὺς πειρατὲς τῆς Μεσογείου, εἴτε γιὰ νὰ αἰσθάνωνται ἐλαφρότερα τὸν Τουρκικὸ ζυγόν. Καμμιά δωρεὰν συγκοινωνία δὲν πρόκειται νὰ ἐξυπηρετήσῃ αὐτὰ τὰ χωριά, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀκριθῶς ἐκεῖνα, ποὺ ἔχουν ἄμεσο καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ὑψώσεως τῆς χαμηλῆς πολιτιστικῆς των στάθμης.

Ἐπειτα, τ' ὄνειρον τοῦ Καποδίστρια νὰ συγκεντρώσῃ τοὺς κατεσπαρμένους συνοικισμοὺς καὶ ἀγροικίες σὲ κεφαλοχώρια καὶ κωμοπόλεις, δὲν ἐγίνε, δυστυχῶς, πραγματικότης. Προκειμένου, λοιπόν, νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ θεσμός τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως Μέσης Έκπαιδεύσεως, θρискόμαστε σὲ πολὺ μειονεκτικώτερη θέσιν ἀπὸ τὴν Ἀγγλία, Σκωτία καὶ Οὐαλλία, ποὺ ἔχουν ὑποχρεωτικὴ τὴ Μέση Έκπαίδευσι.

Γιὰ μιὰ ταχύτερη ἐφαρμογὴ σὲ ὅλη τὴ Χώρα τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως ὡς τὰ 15 ἢ καὶ τὰ 16, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετασθῇ μήπως ἦταν προτιμότερη μιὰ πῖὸ ἐλαστικὴ γραμμὴ. Μιὰ ἐννεαετὴς αἴφνης Στοιχειώδης Έκπαίδευσις γιὰ ὅσα παιδιά δὲν θὰ μπορούσαν νὰ παρακολουθήσουν σπουδὲς στὸ ἑξατάξιο Γυμνάσιο, ἴσως ἦταν μιὰ κάποια ἀναγκαία διέξοδος. Τὰ τρία τελευταῖα χρόνια τοῦ ἐννεαετοῦς Δημοτικοῦ ἢ τοῦ Α' κύκλου τοῦ Γυμνασίου θὰ μπορούσαν νὰ γίνουν χρόνια ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ. Σὲ κάθε κεφαλοχώρι θὰ μπορούσε νὰ λειτουργήσῃ ἓνα τέτοιο Δημοτικόν, ἐνῶ δὲν εἶναι δυνατό νὰ λειτουργήσῃ Γυμνάσιο.

Εἶναι φανερό ὅτι, μιὰ τέτοια ἐλαστικώτερη ὀργάνωσις, θὰ εἶναι ὀλιγώτερο

δαπανηρή από μια άκαμπτη οργάνωσι, που θα πρόβλεπε φοίτησι υποχρεωτική μόνο στο Γυμνάσιο μετά το 12ο έτος. Δεν θα ήταν τότε δύσκολο για τὰ μεγαλύτερα παιδιά νὰ γίνῃ καὶ ἓνα Γυμνασιακὸ ἔτος, τὸ πρῶτο ἔτος τῆς Β' βαθμίδος, υποχρεωτικὸ μὲ εὐρεΐα διαφοροποιήσι, ὥστε νὰ τοποθετητῇ ὁ κάθε μαθητῆς στὸ κατάλληλο πρὸς τὶς ἱκανότητές του τμήμα. Θὰ ἦταν ὁ ἄριστος τρόπος ὄχι μόνο γιὰ νὰ θρίσκη ὁ καθένας τὸ δρόμο του, ἀλλὰ ταυτόχρονα νὰ ἐνθαρρύνεται πρὸς συνέχισι σπουδῶν. Διότι πράγματι, ἐὰν ἓνας νέος ἐγγραφῇ στὴν 4ῃ τάξι τοῦ διαφοροποιημένου Γυμνασίου (δηλ. στὸ πρῶτο ἔτος τῆς Β' βαθμίδος) καὶ σὲ τμήμα σύμφωνο μὲ τὶς κλίσεις καὶ ἱκανότητές του, θὰ εἶναι πολὺ ἐλκυστικὸ γι' αὐτὸν νὰ συνεχίσῃ τὴ φοίτησί του. Ἐνῶ, ὅταν γίνῃ υποχρεωτικὴ μόνο ἡ πρώτη βαθμίδα τοῦ Γυμνασίου, θὰ εἶναι δύσκολο νὰ συνεχίσῃ περαιτέρω σπουδές, ὅταν μάλιστα θὰ ἔχῃ νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ κόσκινο αὐστηρῶν ἐξετάσεων γιὰ νὰ ἐγγραφῇ στὴ Β' βαθμίδα τοῦ Γυμνασίου.

Ἐποχρεωτικὴ φοίτησις ὅλων στὸ πρῶτο ἔτος τῆς Β' βαθμίδος τοῦ Γυμνασίου προϋποθέτει φυσικὰ ἀλλαγὴ τοῦ ἀναχρονιστικοῦ συστήματος ἐπιλογῆς, ποὺ σημαίνει ἐπιτυχία καὶ ἀπορριψὶς καὶ χωρισμὸ τῶν μαθητῶν σὲ ἐρίφια καὶ ἀμνούς, σὲ καλοὺς καὶ κακοὺς, σὲ ἑξυπνοὺς καὶ κουτούς, σὲ ἱκανοὺς καὶ ἀνικάνους.

Τὸ σύγχρονο σύστημα εἶναι ὄχι ἐπιλογή, ἀλλὰ κατανομή, ποὺ σημαίνει τοποθέτησις. Κατανομή ὅλων τῶν μαθητῶν σὲ τμήματα σπουδῶν ἀνάλογα μὲ τὶς ἱκανότητες καὶ τὰ διαφέροντά τους. Αὐτὸ θέβαια σημαίνει διαφοροποιήσι σπουδῶν.

Ἡ μεγάλη ποικιλία στὴ διαφοροποιήσι θὰ πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἀπὸ τὴ Β' βαθμίδα τοῦ Γυμνασίου. Μιὰ τέτοια ὁμως διαφοροποιήσι ἀπαιτεῖ μεγάλον ἀριθμὸ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ, ποὺ μόνο σὲ Γυμνάσιο μὲ μεγάλον ἀριθμὸ μαθητῶν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθῇ. Θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ σύμπτυξις ὠρισμένων παραρτημάτων Γυμνασίων, γιὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἀπαραίτητος ὅρος τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ καθηγητῶν, γιὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἐφαρμογὴ τῆς διαφοροποιήσεως καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ ἰδρυθοῦν ἄλλα Γυμνάσια.

Μὲ τὴ λύσι λοιπὸν ποὺ προτείνεται, ἡ υποχρεωτικὴ φοίτησις δὲν γίνεται ἀνέφικτος, λόγῳ τοῦ συγκοινωνιακοῦ προβλήματος, τὰ δὲ μεγαλύτερα παιδιά ἡλικίας 16 ἐτῶν θὰ μπορέσουν νὰ φοιτήσουν

ὑποχρεωτικῶς ἐπὶ ἓνα χρόνον στὴ Β' βαθμίδα τοῦ Γυμνασίου.

2. Ἐὰν, πράγματι, ἀναγνωρίζωμε τὸ ἐπεῖγον τῆς ἐπεκτάσεως τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως, θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσωμε καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ διδασκτικοῦ προσωπικοῦ. Δεδομένου ὅτι καὶ σήμερα ὑπάρχει σοβαρὴ ἔλλειψις διδασκτικοῦ προσωπικοῦ στὴ Μέση, ιδίως Μαθηματικῶν, Φυσικῶν καὶ Τεχνικῶν, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑποχρεωθῇ τὸ σύνολον τῶν Ἑλληνοπαίδων νὰ φοιτήσῃ στὴ Μέση Ἐκπαίδευσι μὲ τὶς τωρινές συνθήκες;

Γιὰ νὰ λειτουργήσουν τὰ Γυμνάσια χωρὶς πληθωρικὲς τάξεις καὶ γιὰ ν' ἀνταποκριθοῦν στὴ μὀρφωσι τοῦ συνόλου τῶν Ἑλληνοπαίδων, χρειάζεται νὰ τριπλασιασθῇ ὁ ἀριθμὸς τοῦ ὑπάρχοντος διδασκτικοῦ προσωπικοῦ. Τὸ πρόβλημα ἐν τούτοις θὰ ἦταν ὀλιγώτερο πιεστικὸ μὲ παράλληλο λειτουργία 9ετοῦς Δημοτικοῦ καὶ μὲ καθιέρωσι υποχρεωτικῆς φοιτήσεως μόνον τοῦ πρώτου ἔτους τῆς Β' Βαθμίδος τοῦ Γυμνασίου. Ταυτόχρο- νως θὰ θρискώμαστε σύμφωνοι καὶ μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἐνθαρρύνσεως τῶν νέων γιὰ συνέχισι περαιτέρω σπουδῶν.

Ἄς ἐπωφεληθοῦμε τῆς ξένης πείρας

Χωριστὰ ἀπὸ τὶς εἰδικές γιὰ τὴ χώρα μας δυσχέρειες, σχετικὰ μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως, ὑπάρχουν καὶ γενικώτερα προβλήματα, ποὺ φωτίζονται ἀπὸ τὴν ξένη πείρα.

Σχεδιάζεται, αἰφνης, ἀπὸ ἀρμοδίους παράγοντες καὶ προτείνεται, μάλιστα ἀπὸ πολλοὺς Ἐκπαιδευτικοὺς καὶ μὴ, ἡ λύσις, ὅπως ἡ ἐπὶ πλέον τριετὴς υποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις ἐνεργῇται ἢ στὸ «προ- γυμνάσιο» ἢ στὶς ἐπαγγελματικὲς σχολές. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἀπὸ τὴν ἕκτη Δημοτικοῦ οἱ μαθηταὶ θὰ ἐγγράφονται ὑποχρεωτικῶς ἢ σὲ ἓνα Γυμνάσιο ἢ σὲ μιὰ ἐπαγγελματικὴ σχολὴ ἀπὸ τὴν πληθώρα τῶν εἰδικότητων ποὺ λειτουργοῦν δηλ. ξυλουργῶν, ἐπιπλοποιῶν μηχανοτεχνι- τῶν, ὕδραυλικῶν, θαφείων, πωλητριῶν, κοπτικῆς, ραπτικῆς κ.λ.π.

Τόσο πρῶϊμη καὶ ταυτόχρο- να στενὴ εἰδίκευσις δὲ γνω- ρίζω νὰ ἐπιβάλλεται σὲ κανένα ἀνεπτυ- γμένο κράτος. Ἡ πρῶϊμη εἰδίκευσις στε- νεύει τὸν ὀρίζοντα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ περνᾷ καφάσια στὰ μάτια καὶ τὸ ἄτομο βλέπει μονοκόμματα, σὲ μιὰ κατεύθυνσι.

Μὲ τὴν πρῶϊμη στενὴ εἰδίκευσι τὸ ἄτο- μο δὲ γίνεται εὐπροσάρμοστο καὶ ἐπι- δεκτικὸ συνεχοῦς συγχρονισμοῦ, μάλιστα σὲ μιὰ κοινωνία ἀκατάπαυστης τελειο- ποιήσεως τῶν μηχανῶν καὶ ἀλλαγῆς τῶν μέσων ἐργασίας, ἐπικοινωνίας κ.λ.π. Δὲν

είναι δὲ ἡ στενὴ εἰδίκευσις, ἀλλὰ ἡ εὐρύτερη ἐγκύκλια μόρφωσις, πού θά βοηθήσῃ στήν εὐκόλη προσαρμογή. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι δὲν ἐκπαιδεύουμε τὴ νέα γενεὰ γιὰ τὴ χθесινὴ στατική κοινωνία, οὔτε κἂν γιὰ τὴ σημερινή. Τὴν ἐκπαιδεύουμε γιὰ τὴν αὐριανή κοινωνία, πού θά εἶναι τὸ δικό τους σήμερα, ἐνῶ ἡ σημερινή θά εἶναι τὸ χθές.

Εἶναι θέβαια γνωστὸ ὅτι σήμερα στήν Ἀγγλία, Οὐαλλία καὶ Σκωτία λειτουργοῦν τρία εἶδη Γυμνασίων, πού δέχονται μαθητὰς ἀπὸ τὸ 11ον ἔτος (ἡ στοιχειώδης ἐκπαίδευσις εἶναι ἐξαετῆς καὶ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 5ον ἔτος, 5 - 11).

1. Τὰ Κλασσικά Γυμνάσια (*Classical Schools*), ὅπου φοιτοῦν οἱ ἄριστοι μαθηταὶ οἱ ἔχοντες ἀκαδημαϊκὰ διαφέροντα, κάπου 15% τῶν νέων καὶ προετοιμάζονται γιὰ διοικητικές κυρίως θέσεις καὶ γιὰ τὰ «ὕψηλά» ἐπαγγέλματα τοῦ ἄσπρου κολλάρου.

2. Τὰ Τεχνικά Γυμνάσια (*Technical Schools*), ὅπου φοιτοῦν οἱ ἔχοντες τεχνικά διαφέροντα, κάπου 20% τῶν νέων, καὶ προετοιμάζονται κυρίως γιὰ θέσεις στὸ ἐμπόριο καὶ τὴ Βιομηχανία.

3. Τὰ Μοντέρνα Γυμνάσια (*Modern Schools*), ὅπου φοιτᾷ ἡ μεγάλη μάζα τῶν νέων, τὸ 65%, πού ἔχουν πρακτικὰ διαφέροντα καὶ δὲν εἶναι σ' αὐτοὺς εὐκόλο νὰ παρακολουθήσουν στὰ Κλασσικά ἢ Τεχνικά Γυμνάσια. Οἱ ἀπόφοιτοι τοῦ Μοντέρνου Γυμνασίου θά ἐπανδρώσουν κυρίως τὸ ἐργατικὸ προσωπικὸ στὴ Βιομηχανία, στὴ Γεωργία, στὸ ἐμπόριο κ.λ.π.

Τὰ τρία αὐτὰ εἶδη Γυμνασίου δὲν εἶναι ἀκαμπτοί, ἀλλὰ ἐλαστικοὶ ὁργανισμοί, πού θά πῇ ὅτι, ἓνα παιδί πού σήμερα φοιτᾷ στὸ τεχνικὸ ἢ στὸ μοντέρνο Γυμνάσιο, μπορεῖ, αὔριο, ἂν παρουσιάσῃ θεωρητικές ἱκανότητες, νὰ μεταπηδήσῃ στὸ κλασσικὸ καὶ ἀντιστρόφως. Τὰ δὲ προγράμματά τους δὲ χωρίζονται μὲ στεγανά ὅρια, ἀλλὰ καταβάλλεται φροντίδα ὅπως τὰ τεχνικά καὶ πρακτικά Γυμνάσια παρέχουν ἀρκετὴ ἀκαδημαϊκὴ μόρφωσι, ὡς καὶ τὰ κλασσικά ἀρκετὴ πρακτική.

Παρ' ὅλα ταῦτα τὰ σχολεῖα αὐτὰ δέχονται μιὰ ἀδυσώπητη κριτική καὶ γιὰ τοῦτο θρίσκονται ὑπὸ κατάργησιν. Ἡ ἐπίκρισις στρέφεται κυρίως κατὰ τῆς πρώϊμης ἐπαγγελματικῆς κατευθύνσεως τῶν παιδιῶν, πού λαμβάνει χώραν στὸ 11ον ἔτος, καὶ ἐγείρεται ὀξὺ τὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόβλημα τοῦ *eleven plus examination* (ἡλέθεν πλὰς ἐκζαμινέϊσιον).

Τὰ διαφέροντα στὸ 11ον ἔτος εἶναι, λέγουν, ρευστὰ καὶ ἀσταθῆ. Τὸ ἐγὼ θρίσκεται πάνω στὴ διαμόρφωσί του. Μὲ ποῖο λοιπὸν δικαίωμα θά κατευθύνωμε τὰ παιδιὰ τόσο νωρὶς σὲ πρακτικὰ ἢ τε-

χνικά ἢ ἀκαδημαϊκὰ ἐπαγγέλματα; Οἱ διαμαρτυρίες θά ἦταν πολὺ ὀξύτερες, θέβαια, ἂν ἡ τεχνικὴ ἢ ἡ πρακτικὴ μόρφωσις δὲν ἦταν τόσο εὐρεῖα καὶ γενικὴ ἀλλὰ στενώτερη, πού νὰ παρασκεύαζε γιὰ ὠρισμένα ἐπαγγέλματα, ὅπως τείνει νὰ διαμορφωθῇ στὴ χώρα μας. Διότι εἶναι γνωστὸ, ὅτι στὴ χώρα μας ὑπάρχουν τεχνικὲς σχολές, πού δέχονται ἀποφοίτους ἑκτῆς Δημοτικοῦ καὶ τοὺς παρασκευάζουν γιὰ ἓνα ὠρισμένο ἐπάγγελμα, οἱ κατώτερες ὀνομαζόμενες τεχνικὲς σχολές. Αὐτὲς οἱ Σχολές θά πρέπει νὰ καταργηθοῦν, διότι, ἂν ἐγιναν γιὰ νὰ καλύψουν ὠρισμένες ἐπείγουσες ἀνάγκες τῆς στιγμῆς, σήμερα δὲ δικαιολογῆται πιά ἡ ὑπαρξὶς τους καὶ αὔριο θά εἶναι στίγμα γιὰ τὴ χώρα μας. Ἡ στενὴ εἰδίκευσις θά πρέπει ν' ἀρχίξῃ μόνο μετὰ τὴν πρώτη βαθμίδα τοῦ Γυμνασίου. Ἡ Οὐνέσκο, ἄλλως τε, καθαρὰ ἔχει διακηρύξει ὅτι ὁ ὅρος κατώτερα ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις εἶναι ἀκατανόητος καὶ θά πρέπει νὰ ἐκλείψῃ. Συνεπῶς θά πρέπει ν' ἀποκλεισθῇ ἡ σκέψις δημιουργίας κατωτέρων τεχνικῶν σχολῶν, γιὰ νὰ φοιτήσουν οἱ ἀπόφοιτοι τῆς ἑκτῆς τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ καὶ μάλιστα ὑποχρεωτικῶς, ἐφ' ὅσον δὲν φοιτοῦν στὸ Γυμνάσιο. Ἀπεναντίας ἐπιβάλλεται ἡ ἀμεση κατάργησις των, ὅπου ὑπάρχουν, καὶ ἡ προαγωγή αὐτῶν σὲ μέσες τεχνικὲς σχολές. "Αν ἀμελήσωμε, θά ὑποχρεωθοῦμε νὰ διανύσωμε δρόμο ἐλικοειδῆ καὶ ὀδυνηρό.

Ἐνα ἄλλο πρόβλημα, πού θ' ἀντιμετωπίσωμε μὲ τὴν ὑποχρεωτικὴ φοίτησι στὸ Γυμνάσιο, εἶναι ἡ μαζικὴ διδασκαλία τῶν τάξεων. Ἐφ' ὅσον ἡ φοίτησις θά εἶναι ὑποχρεωτικὴ, φυσικὰ καταργοῦνται οἱ ἐξετάσεις, πού ἀπέβλεπαν στήν ἐπιλογὴ τῶν καλυτέρων. Ἀλλὰ τί εἶδους διδασκαλία θά γίνεται, ὅταν οἱ ἄριστοι φοιτοῦν μαζὶ μὲ τοὺς καθυστερημένους καὶ καὶ ἀπροσαρμόστους καὶ τοὺς κανονικούς; καὶ σὲ ποιούς θ' ἀπευθύνεται ἡ διδασκαλία; Ἄν ἀπευθύνεται στοὺς κανονικούς, δὲν θά εἶναι χάσιμο χρόνου γιὰ τοὺς ἀρίστους καὶ τοὺς καθυστερημένους; Οἱ πρῶτοι δὲ θά ἀναγκασθοῦν νὰ γίνουν τεμπέληδες καὶ οἱ δεῦτεροι δὲ θ' ἀπογοητευθοῦν; πῶς θ' ἀνταποκριθῇ τὸ Γυμνάσιο στὰ ἀξιώματα τῶν ἀτομικῶν διαφορῶν, τῆς ἐξελίξεως στὸ ἑπακρον τῶν ἱκανοτήτων ἑκάστου, τῆς ἐργασίας τοῦ καθενὸς σύμφωνα μὲ τὸν τρόπο του καὶ τὸ ρυθμὸ τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς ἀποδόσεως τοῦ σύμφωνά μὲ τίς δυνάμεις καὶ ἱκανότητές του; Μήπως τὰ καινούργια Γυμνάσιά μας ἀπαιτοῦν νὰ προσορμόζεται ὁ μαθητὴς στὶς ἀπαιτήσεις τοῦ διδάσκοντος καὶ

στις απαιτήσεις του Γυμνασίου, αντί ό διδάσκων και τό Γυμνάσιο νά προσαρμόζονται στις απαιτήσεις και στις ανάγκες του μαθητοῦ; Μήπως τά καινούργια Γυμνάσιά μας αποθούν έστίες θερμπαλισμοῦ και λογοκοπίας, όπου αξίος διδάσκων θά θεωρηται ό δεινός ρήτορας, που θά μεταφέρη τό κέντρον τής προσοχής στον έαυτό του και όχι στο μαθητή, σύμφωνα μέ τή δασκαλοκεντρική και όχι τήν παιδοκεντρική αρχή, ή ό αυταρχικός και αντίσημοκρατικός τυπος, που θά μπορή νά κρατή σέ απόλυτη σιγή μιá δλόκληρη τάξι, τήν όποία θά ίσοπεδώνη σάν όδοστρωτήρας, άφοῦ άπ' όλους θά έχη τις αυτές απαιτήσεις; Όπου ή προσωπικότης του άτόμου θά έκμηδενίζεται και θά σθήνη και ή πρωτοτυπία και ή αύτενέργεια θά συνθλίβεται; Αλλά τότε που ή νέα πνοή, που ό συγχρονισμός τής παιδείας μας;

Η λύσις, που δόθηκε στο πρόβλημα αυτό στις προωδευμένες χώρες, ήταν, στην αρχή, ό χωρισμός των μαθητών σε όμοιογενείς ομάδες. Και σήμερα άκόμη άπαντάμε στα Γυμνάσια τής Αγγλίας τό χωρισμό των παιδιών τής αὐτής ήλικίας σε Α, Β, Γ, τάξεις. Στην Α τάξι φοιτοῦν τά εύφυέστερα παιδιά, στην Β τά κανονικά και στη Γ τά καθυστερημένα. Πίστεψαν, έτσι, ότι έρθηκαν τή σωστή λύσι, άφοῦ τό έξυπνο παιδί δε θά καθυστερηται για ν' άκολουθήση ή λοιπή τάξις, αλλά και τό καθυστερημένο δε θ' άπογοητεύεται από μάταιη προσπάθεια, για νά επιτύχη επίδοσι υπεράνω των δυνάμεών του, έφ' όσον οί μαθηταί θά μπαίνουν σε όμοιογενείς ομάδες και θά μπαίνουν μαζί μόνο μαθηταί, που μπορούν νά συμβαδίζουν.

Σ' αὐτή τή λύσι φοβοῦμαι ότι κατευθυνόμαστε και μείς σήμερα. Μας εἰ επικρίσεις ενάντια σ' αὐτή τή λύσι δεν έχουν άριθμό. Πρωτ' άπ' όλα μέ ποιό δικαίωμα χωρίζομε τά παιδιά σε τρεις κατηγορίες, έψ' όσον έχει διαπιστωθή ή άμέτρητη ποικιλία των άτομικων διαφορών; Ό Θεός δεν κατατάσσει τά παιδιά σε τρεις ή σε πέντε κατηγορίες αλλά κάθε φορά δημιουργεί πρωτότυπες ύπάρξεις. Ποτέ δεν κάνει τό λάθος νά ξαναδημιουργήση τό ίδιο έργο, παρά, άμέσως μετά άπό κάθε δημιουργία, σπάζει τό καλούπι. Ένα άπλό τέστ σε μιá όμοιογενή ομάδα μάς δείχνει ότι οί διαφορές, που ύπάρχουν μεταξύ των μελών της, είναι άπειρώς μεγαλύτερες από τό μέσο όρο των διαφορών που ύπάρχουν μεταξύ των ομάδων. Αλλά κι' αν άκόμη δημιουργήσωμε, προς στιγμήν, όμοιογενείς ομάδες, οί ομάδες αυτές πολύ σύντομα θά χάσουν τήν όμοιογένειά τους. Έχει δηλα-

δή παρατηρηθή ότι για διάφορες αίτίες, άλλοι μαθηταί δε προηγηθούν, άλλοι θά μείνουν πίσω και άλλοι νά κυμαίνονται μεταξύ των δύο άκρων. Έτσι θά ύποχρεωθούμε σε νεο χωρισμό, που σε λίγο πάλι θά χάση τήν όμοιογένειά του.

Χώρια απ' αὐτά έχει θρεθή ότι τό 1/3 των παιδιών τής κατώτερης ομάδος θά ήταν δικαιότερο αν κατατασσόταν στη μέση ομάδα, τό δε 1/3 τής μέσης στην κατώτερη και τό άλλο 1/3 στην ανώτερη, τό 1/3 τής ανώτερης στη μέση. Η όμοιογένεια των ομάδων καταντά στο τέλος αὐταπάτη. Αλλά σε ποιά ομάδα θά ταξινομήσωμε ένα παιδί, που είναι άριστο στα Έλληνικά μά ύστερεἰ στα Μαθηματικά; Στην προχωρημένη ή στην καθυστερημένη; Γιού θά τοποθετήσωμε ένα άλλο παιδί, που έχει μέν τήν ικανότητα σε ένα μαθημα, αλλά δεν έχει άγαθή διάθεσι γι αυτό; Το παιδί που καθυστερεἰ στα μαθήματα όχι γιατί δεν έχει τήν άναγκαία νο.μοσυνη, αλλά μόνο και μόνο γιατί διακειται εχθρικά προς τό σχολείο; Το ικανώτατο, τέλος, αλλά παραστρατημένο παιδί; ή τό απροσάρμοστο παιδί, τό συναισθηματικά διαταραγμένο, λόγω άνωμαλίας του οικογενειακού περιβάλλοντος; Και τί θά πρέπει νά λάβωμε ύπ' όψιν για τό χωρισμό; Τή νοημοσύνη; τήν ικανότητα; τήν επίδοσι ή τή φιλική ή έχθρική στάσι έναντι στα διάφορα μαθήματα;

Επειτα ό χωρισμός των μαθητών σε όμοιογενείς ομάδες δεν προπαρασκευάζει τά παιδιά για τή ζωή, που άπαιτεἰ προσαρμογή μέ πάσης φύσεως παιδιά. Και ό έξυπνος κάτι έχει νά κερδίση άπ' τόν λιγώτερο έξυπνο άκόμα κι' άπ' τόν κουτό και ό κουτός από τόν έξυπνο και τόν κανονικό.

Τό σχολείο, ως γνωστόν, είναι μιá τεχνητή κοινότης, που έδημιουργήθη για ώρισμένο σκοπό. Δεν είναι κοινότης φυσική, οικογενειακή, όπου τό μεγαλύτερο παιδί επικοινωνεί μέ τό μικρότερο, τό άρρεν μέ τό θήλυ, τό άνήλικο μέ τούς ενήλικους.

Η τεχνητή αὐτή κοινότης γίνεται περισσότερο τεχνητή μέ τό χωρισμό του σχολείου σε όμοιογενείς ομάδες.

Με τις όμοιογενείς ομάδες παραθλέπεται, πολλές φορές, ή χρονολογική ήλικία, άφοῦ ό χωρισμός γίνεται μέ θάσι τήν πνευματική ήλικία που δεν συμφωνεί μέ τή σωματική ανάπτυξι. Έτσι ύποχρεώνεται τό 10χρονο παιδάκι νά καθίση μαζί μέ τό 14χρονο παιδί και νά αναστρέφεται μαζί του, αν και δεν είναι κάθόλου ώριμο για τέτοια συναναστροφή.

Η ομάδα πάλι των έξυπνων παιδιών αναπτύσσει αἶσθημα ύπεροψίας και πει-

ριφρονεί τούς μαθητάς τῆς καθυστερημένης ομάδος. Οἱ καθυστερημένοι πάλι μαθηταὶ μὲ τὸ χωρισμὸ αἰσθάνονται βαθὺ τὸ αἶσθημα τῆς κατωτερότητος, ποὺ τὸ ἐπιτείνει συχνὰ ἡ οἰκογένεια, ἐπειδὴ τοὺς μέμφεται γιατί ἔμειναν στὴν καθυστερημένη ομάδα. Ἔτσι τὰ παιδιὰ αὐτὰ πιστεύουν, τελικὰ, ὅτι φέρουν στὸ μέτωπό τους τὴν ἐτικέττα τῆς θλακείας.

Τέλος ὁ χωρισμὸς τῶν παιδιῶν σὲ ομάδες εἶναι ὅλως διόλου αντιδημοκρατικός καὶ συμβάλλει στὴν κοινωνικὴ διάκρισι τῶν τάξεων. Τείνει νὰ δημιουργήσῃ πνευματικὴ ἀριστοκρατία, ποὺ τὴ διαστέλλει μὲ θόρυβο ἀπὸ τὴ μεγάλη μάζα καὶ ἀπὸ τοὺς πληθεῖους τῆς σκέψεως. Εἶναι ὅμως ὀρθὸ τὸ σχολεῖο νὰ καταντᾷ συνεργὸς θαυτέρου κοινωνικοῦ διχασμοῦ μιᾶς κοινωνίας ποὺ πράγματι χωρίζεται σὲ τάξεις, ἀντὶ ν' ἀποβῇ μέσο γεφυρώσεως τῶν κοινωνικῶν διακρίσεων, γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς δημοκρατικώτερης κοινωνίας.

Ἡ λύσις ποὺ δίνεται στὴ Ἀγγλία μὲ τὴν κατάργησι τῶν τριῶν εἰδῶν σχολείων καὶ τῶν ὁμοιογενῶν ομάδων εἶναι τὰ Comprehensive Schools (κομπρεχένσιβ σκούλς). Εἶναι ἐνωτικὰ σχολεῖα γιατί ἐνώνουν τὰ τρία εἶδη σχολείων, ποὺ ἀναφέραμε, σὲ ἓνα καὶ παρέχουν εὐρεῖα διαφοροποιήσι, χωρὶς μὲ τοῦτο νὰ χωρίζονται στεγανῶς σὲ Γυμνάσια διαφόρων κατευθύνσεων. Ἡ ἴδια λύσις ἐπεκράτησε καὶ στὴν Ἀμερικὴ καὶ ἀπλώνεται σὲ ὅλες τὶς ἀγγλοσαξωνικὲς χώρες.

Ἡ λύσις ποὺ προτείνεται ἐδῶ εἶναι ἡ ἐξατομικεύσις τῆς διδασκαλίας μὲ ἀτομικὴ παρακολούθησι τοῦ καθενὸς χωριστὰ, ἐργαζομένου μέσα σὲ μικρὲς συνεργαζόμενες ομάδες. Πρέπει δηλ. τὸ ἄτομο νὰ ἐκπαιδευθῇ ἀτομικὰ γιὰ νὰ ἐξελίξη στὸ ἑπαρκὸ τίς ἱκανότητές του καὶ τὸ ταλέντο του, ἀλλὰ καὶ κοινωνικὰ, γιατί δὲν πρέπει νὰ ξεχνιέται ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὅτι ζεῖ ἐν κοινωνίᾳ καὶ ὅτι εἶναι μέλος ομάδος... Ἀτομικὴ παρακολούθησις νὰ γίνεται κυρίως στὴν πρώτη βαθμίδα καὶ εὐρεῖα διαφοροποιήσις στὴ δεύτερη.

Ἀπαραίτητη προϋπόθεσις γιὰ μιὰ ἐπιτυχημένη ἀτομικὴ παρακολούθησι, καθοδήγησι καὶ βοήθεια εἶναι ἡ ἐξάλειψις, πρωτίστως, τῶν πληθωρικῶν τάξεων, ποὺ εἶναι ὄνειδος σὲ μιὰ δημοκρατικὴ κοινωνία. Δὲν μποροῦμε νὰ ἰσχυρίζωμαστε σοβαρὰ ὅτι παρέχουμε δωρεὰν ἐκπαίδευσιν στὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ, ὅταν τὰ συνωστίζουμε σὲ τάξεις ἀνὰ 60-80, ὅπου ἐκμηδενίζεται ἡ προσωπικότης τοῦ καθενός, ἐνῶ ἀπέναντι ἀπὸ τὸ ἄθλιο δημόσιο δημοτικὸ ἢ Γυμνάσιο φυτρώνει τὸ ἰδιωτικὸ, τὸ σχολεῖο τῶν πλουσίων, μὲ 20-25 μαθητάς κατὰ τάξιν, ποὺ εἰσπράττει ἀκριβὰ διδάκτρα.

Ἡ λατρεία τῶν γονέων γιὰ τὸ παιδί τους, ἀναγκάζει συχνὰ καὶ τὸ φτωχὸ μισθοσυντῆρητο νὰ διώξῃ τὸ παιδί του ἀπὸ τὸ πληθωρικὸ δημόσιο σχολεῖο καὶ νὰ τὸ στείλῃ στὸ ἰδιωτικὸ, πληρώνοντας τὰ διδάκτρα ἀπ' τὸ ὑστέρημά του.

Οἱ πληθωρικὲς τάξεις, μάλιστα στὰ δημοτικὰ σχολεῖα, εἶναι τελείως ἀκατανόητες, γιατί ταυτόχρονα ὑπάρχουν ἀδιόριστοι μερικὲς χιλιάδες νέοι διδάσκαλοι, ποὺ ἀναμένουν ἀνυπόμονα νὰ τοὺς ἐπιτραπῇ νὰ ἐξασκήσουν τὸ ἀποστολικὸ ἔργο τους.

Οἱ πληθωρικὲς τάξεις στὰ δημόσια σχολεῖα τῆς Στοιχειώδους καὶ Μέσης Παιδείας εἶναι τὸ καλύτερο μέσο γιὰ νὰ ἐνθαρρύνουμε ὀρισμένους ἐπιχειρηματίες γιὰ δημιουργία ἰδιωτικῶν σχολείων, ποὺ ὅσο κι' ἂν ἔδωσαν πολύτιμη ὑπηρεσία, σὲ ἐποχὴ ἐγκαταλείψεως τῆς Κρατικῆς Παιδείας, ὅμως ἔδωσαν στραβὸ δρόμο στὴν Ἰδιωτικὴ Ἐκπαίδευσιν. Τὴ συνήθισαν νὰ βλέπῃ τὸ παιδί ὡς θαυμάσιον πεδὶον ἐκμεταλλεύσεως.

Ἀτομικὴ μόρφωσις καὶ ἐξέλιξις τῶν ἱκανοτήτων ἐκάστου στὸ ἀνώτερο δυνατό σημεῖο, δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ πληθωρικὲς τάξεις. Θὰ ἐπιτευχθῇ, ὅταν μειώσωμε τὴν ἀναλογία σὲ 25-30 μαθητάς κατὰ διδάσκαλον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β. ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ὑποδιευθυντὴς Παιδαγωγικῆς
Ἀκαδημίας Τριπόλεως.

